

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

in decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

XVIII. Vtrum causa delectationis sit bonum præsens, ac possessum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

successiue existentem, propter diffusionem sanguinis, & dilatationem cordis, quam inducit, vt infra dicitur. Ex parte vero obiecti datur idem successio, quando delectabile ipsum existit ex sua natura successiue, qualia sunt pleraque delectabilia sensus. Bene igitur coheret, quod delectatio sensibilis, quia delectatio est, sit per se in instanti, & nihilominus sit passio temporis commensurata propter adiunctam transmutationem ex parte subiecti, aut etiam obiecti. Ceterum vbi delectabile fuerit exemptum à transmutatione, atque delectatio habebitur independentem ab organo corporeo, eiusque imperfectione praesenti, quod erit in patria, delectatio non commensurabitur temporis, nec erit in tempore, sed aeterno, & in aeterno, atque Deus eam habet in instanti aeternitatis.

Ad 4. Differentia inter delectationem, & gaudium est similis differentiae superius notatae inter concupiscentiam, & desiderium. Nempe delectatio proprie, & strictè talis, & prout distincta à gaudio, est circa bonum sensibile, & dependenter à sensatione, atque ab organo corporeo, ideoque est passio. Gaudium verò proprie, & strictè tale est circa bonum intelligibile, aut etiam sensibile, sed prout terminat intellectum, atque inde appetitum independentem à sensatione, atque ab organo corporeo, ideoque non est passio. Saepe nihilominus delectatio ponitur pro gaudio, atque ita ponitur apud Psalmistam. Et similiter, licet non ita frequenter, ponitur gaudium pro delectatione. Vnde gaudium nunquam supponit pro passione, & delectatio pro non passione. Atque hoc secundum contingit frequentius, quam primum. Quia sensibilia sunt nobis notiora, quam intelligibilia, atque ex notioribus prout transfertur nominatio in minus nota. Sed vtrumque hoc se habeat, delectatio sumitur in praesenti strictè, proptereaque dicitur passio, eique adscribitur obiectum diuersum ab obiecto gaudij strictè idem sumptum, non quidem in ratione praesentis, ac possessi, quod est vtrique commune; bene tamen in ratione sensibilis, & intelligibilis, quae sunt valde diuersa, vel materialiter, & quoad entitatem, vel certe quoad rationem formalem motiuam, ex qua specificantur actus animae.

Ad 5. Connaturale dicitur dupliciter. Primum pro eo, quod necessarid consequitur ad naturam cuiusque rei. Secundò pro eo, quod inest vnicuique rei permanentem iuxta exigentiam ipsius secundum se praecise consideratam. Passiones autem priori modo sunt homini connaturales, idque solum ostensum est supra in communi. At secundo modo sunt praeternaturales, & contra naturam, vt inibi expositum est: Praeterea Philosophus distinguit in illis locis alio modo delectationes naturales, & innaturales. Delectationes namque naturales dicit, quae consequuntur ad bonum sensibile congruens naturae animalis secundum se. Innaturales verò appellantur eas, quae consequuntur ad apprehensionem rationis, quae proinde dicuntur rationales, vel ad eandem cuiusque animalis naturam prout affectam aliquo accidenti, aut proprietate individuali notitia, respectu eiusdem; quae proinde sunt naturales secundum quid ex praecincti apprehensione, aut qualitate naturali defectuosa; innaturales verò simpliciter respectu naturae animalis secundum se. Quia tamen haec eadem diuersitas aequè, eodemque modo cadit, & in delectationes, & in passiones rectè dicitur absolute, quod delectatio sit passio.

Ad 6. Motus dicitur etiam dupliciter. Secundum nimirum intentionem, & secundum executionem. Atque delectatio est terminus motus, quoad ordinem exe-

cutionis: Quia exequutio cessat, ex quo bonum intentum redditur praesens, ac possessum. At secundum ordinem intentionis, delectatio non est cessatio, & terminus motus, sed est motus omnium maximus. Quia delectabile praesens maxime omnium mouet appetitum, vt adhareat sibi per actum suum. Quapropter delectatio dicitur quietatiua, non pure negatiue, quasi esset pura cessatio omnis actionis, sed positue, vt actio praecipua imponens finem ordini exequutionis. Quod ad perturbationem attinet, ea adiacet delectationi per accidens ratione organi corporalis, vt dictum est. Oportuit verò, vt exponeretur quidditatiue per id, quod est per se, quodque praeminet in ipsa. Praeminet autem ratio quietis imponens finem ordini exequutionis; & labori, atque defatigationi.

Ad 7. Quod voluptates corporales sint coniunctae cum siti, & sollicitudine irrequieta vltiorum voluptatum, accidit eis ex natura delectabilium sensus, quae sunt fugacia, nec singula sufficiunt, sed indigent assidua successione, ac substitutione aliorum post alia: Quapropter sitis, & anxietas non consequitur ad cognitionem boni praesentis, & ad praesentem voluptatem secundum se, sed ratione adiacentis simul cognitionis delectabilium absentium, & necessitatis eorum. Et quia haec cognitio quoad vtrumque euadit maior ex experientia vniuscuiusque delectationis corporalis, insufficientis ex se ad facilitatem, dicuntur eiusmodi delectationes inducere sitim, & inquietudinem, non in genere causa formalis, sed tantum obiectiue. Quidditas autem cuiusque formae consideratur penes id, quod praestat per se ipsam praecise in genere causa formalis. Idem dicitur de vi nociua voluptatum, nec non de vi impeditiua cuiusque delectationis, respectu aliarum delectationum. Primum enim accidit ex nimietate, & non ex conceptu, & natura delectationis, vt delectatio est. Secundum verò prouenit ex impossibilitate mutua delectabilium sensus, cum delectatio, quia delectatio est, nulla impedit vllam aliam delectationem directè, & ratione sui, sed magis foueant se, atque augeant vicissim delectationes quaelibet, quatenus delectationes praecise sunt.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrum causa delectationis sit bonum praesens, ac possessum.

Videtur non esse. 1. Quia possessio boni vnicuique conueniens est conditio sine qua non, vt ipsum bonum caufer delectationem, ad eum vtrique modum, quo applicatio agentis ad passum est tantum conditio sine qua non, vt agens influat in passum. Ergo bonum solum est causa delectationis, & non etiam praesentia eius, ac possessio. Cuiusmodi itidem argumento nititur Scotus in 3. dist. 15. vt dicat bonum conueniens esse causam delectationis secundum conceptum absolutum, nempe ratione solius praedicati, quod fundat conuenientiam, & non etiam secundum conceptum relationum conuenientis, qui inde consequitur, sicut causa quaelibet efficiens causat, non quatenus effectiua est, sed per eam solum perfectionem, ratione cuius praecinet in se effectum, & fundat relationem effectiui.

2. Operatio, est vniuersalis causa delectationis, nec vllum bonum independentem ab operatione, bona est delectabile. Quia Delectatio est operatio connaturalis, non imprudens, vt dicit Philosoph. lib. 7. Ethic. cap. 12. in quo, & in proxime sequenti 13. nec non lib. 10. cap. 4.

cap. 4. & 5. probat pluribus ex professio delectationem omnem in operatione fundari. Multiplex autem bonum fit nobis præsens, atque à nobis possidetur absque vlla nostra operatione, vt patet in primis in esse proprio, quod est magnum cuiusque bonum, & habetur, ac possidetur absque propria cuiusque operatione. Similiter est bonum calefieri patienti frigus, & refrigerari æstuant; & tamen neutrum fit per operationem propriam calefacti, & refrigerati. Eadem est ratio de loco, qui vnicuique est conueniens. Fieri namque potest, vt per operationem tantum alienam constituatur quis in tali loco, & sic de aliis eiusmodi pluribus. Multiplex igitur bonum potest esse præsens, ac possessum, quin vlla inde proueniat delectatio, propter defectum operationis connaturalis.

3. Motus est causa delectationis, vt patet experientia; & docetur à Philosopho lib. 7. Ethic. cap. 7. & lib. 1. Rhet. cap. 11. idemque delectabiliter demonstrat August. lib. 8. Confess. cap. 3. concludens gaudia viatorum alternantibus defectu, & profectu, offensionibus, & conciliationibus, quod fit per motum, coalescere. Et tamen per motum non fit præsens, nec possidetur vllum bonum. Quia de ratione motus est, vt pars eius adsit, & pars adhuc desit, ideoque non habet rationem præsens potius, quam absens. Ergo præsentia, & possessio boni non est causa adæquata, & vniuersalis delectationis.

4. Memoria præteritorum, & spes futurorum bonorum, ac delectationum, sunt causa delectationis præsens; vt docet D. Thomas quæst. 32. art. 3. alique communiter ibidem; & probatur ex illo ad Rom. 12. 12. *Spe gaudentes, & Psalm. 76. 4. Memor fui Dei, & delectatus sum.* Memoria autem, & spes versantur circa obiectum absens. Ergo præsentia boni non est de conceptu causæ delectationis.

5. Narratio, & memoria malorum præteritorum, & euentus funesti, atque periculorum, è quibus quis euasit incolumis, est delectabilis, vt habetur ex Augustino lib. 22. de Ciuit. cap. 11. *Sapè, ait, leri tristitia meminimus, & sani dolorum sine dolore, & inde amplius leri, & grati sumus;* additque lib. 8. Confess. cap. 3. *Quanto maius fuit periculum in prælio, tanto maius erit gaudium in triumpho.* Imò lacrymæ sunt sæpè delitiosæ, vt apparet in lacrymis audientium delectabiliter tragædias, & tragicos euentus, quibus eliciuntur lacrymæ. Patet autem nihil horum habere rationem boni præsens. Ergo.

6. Plures aliorum operationes sunt causa delectationis, vt patet ex illo 2. Ioan. 4. *Gauisus sum valde, quoniam inueni de filiis tuis ambulantes in veritate.* Idemque patet experientia Parentum, & Magistrorum omnis generis, qui plurimum delectantur, cum vident filios, aut discipulos benè operantes, conformiter ad directionem præhabitam. Operationes autem alienæ solis suis auctoribus sunt præsentes, certè ab eisdem solis possidentur, & non à videntibus, aut Parentibus, aut Magistris. Ergo bonum cognitum potest esse causa delectationis, quin possideatur.

7. *Largiri, & auxiliari amicis, aut extraneis est delectabilissimum,* vt tradit Philosophus lib. 1. Polit. cap. 3. Largitio autem vsque adeo non inducit præsentiam, & possessionem boni, respectu largientis, vt potius eum spoliaret bono præhabito, transferendo illud in alium. Ergo non sola possessio, sed etiam spoliatio, & amissio boni potest esse causa delectationis. Idem à fortiori conuincit delectatio proueniens frequenter ex nocimento illato aliis per victoriam, redargutionem, increpationem, & maxime per punitionem illatam ab irato, quàm esse val-

dè delectabilem affirmat Philosoph. lib. 1. Rhet. cap. 11. Et tamen nihil eorum perficit auctorem suum accessione, & præsentia vllius sui boni.

8. Similitudo, & admiratio sunt causa delectationis. Quia similes delectantur similibus, & admirationi tribuit virtutem causatiuam delectationis Philosophus in dicto lib. 1. Rhet. cap. 11. & ex eo D. Thomas in dicta quæst. 32. art. 8. Similitudo autem, cum sit pura relatio, ac denominatio extrinseca, nullam specialem rationem boni, præsens, ac possessi ponit in consimili. Multò verò minus admiratio, & admirabile, quàm admirabile est, inducit bonum aliquod præsens in admirantem. Quia admirari est ignorantis natura, vt dicit Damascen. lib. 2. fidei Orth. cap. 22. atque admirabile, quàm admirabile est, consequenter connotat ignorantiam causæ. Ignorantia verò est vacuitas, & absentia boni. Patet igitur delectationem aliunde, quàm ex bono præsenti, ac possesso, prouenire posse.

9. Si bonum præsens, ac possessum esset causa delectationis, quo bonum esset maius, eo delectatio inde suborta esset maior: Quia causæ perfectioris perfectior est effectus. Delectationes autem sunt è conuerso maiores, quæ suboriuntur ex inferiori genere bonorum. Quia delectationes corporales, ac sensibiles, quæ suboriuntur ex infimo bonorum genere, nempe ex rebus temporalibus, ac sensibilibus, sunt maiores, quàm delectationes spirituales, ac intelligibiles, quæ consequuntur ad supremum bonorum genus. Plures enim sequuntur delectationes corporales, quàm spirituales. Quod non contingeret, si corporalium, quàm spiritualium vis motiua, ac allicitiua maior non esset. Accedit, delectationes corporales transmutare corpus, atque inducere nonnunquam insaniam, vt dicitur lib. 7. Ethic. cap. 3. eaque de causa necesse est temperare, & refrenare vehementiam eiusmodi delectationum. Neutrum autem horum conuenit delectationibus spiritualibus. Sunt igitur fortiores, ac proinde maiores delectationes corporales, quàm spirituales. Non est igitur causa delectationis bonum præsens, ac possessum.

10. Inter delectationes sensibiles eæ sunt maximæ, quæ sunt secundum tactum, vt habetur ex lib. 3. Ethic. cap. 10. & probatur ibidem ex eo, quod omnia animalia reuocent obiecta cæterorum sensuum ad delectationem secundum tactum. Quia canes non gaudent odore leporum, sed comestione, eademque delectatur leo, respectu bouis, & non eius voce, & sic de aliis similibus. Tactus autem tenet infimum locum inter sensus; certè est inferior visu, vt ostendit Philosophus initio metaphysicæ, & consequenter obiectum tactus est infimum inter omnia sensibilia. Ergo magnitudo delectationis non commensuratur magnitudini boni præsens, ac possessi, & consequenter hoc non est illius causa, saltem adæquata.

Art. 1. Respondetur. Eadem est causa, & amoris, & concupiscentiæ, & delectationis, cum hac differentia, quod bonum est causa amoris secundum se præcisè, atque independentè à præsentia, & absentia ipsius: concupiscentiæ verò, quatenus est absens, atque delectationis, quatenus est præsens. Nempe quod cuique est adaptatum, quod fit per amorem, eo ipso placet secundum se. Idemque, si absit, ingerit sollicitudinem sui, quæ pertinet ad effectum concupiscentiæ. Cum autem præsens fuerit, inducit quietem; vt dictum est supra, quod pertinet ad delectationem. Dictum autem fuit causam amoris esse bonum cognitum secundum se; & similiter de bono absenti cognito, respectu concupiscentiæ. Ergo causa delectationis est idem bonum quatenus

quatenus praesens, quod sit per coniunctionem boni, & possessum, quod sit per cognitionem eiusdem boni ut coniuncti. Tria itaque sunt, quae concurrunt ad delectationem tanquam causa eius. Bonum scilicet delectabile, praesentia, & coniunctio eius, atque cognitio, & possessio eiusdem boni, & coniunctionis. Conuertitur porro possessio cum cognitione boni coniuncti, quia per cognitionem subiicitur bonum appetitui, eidemque subordinatur, tanquam dominanti, nec absque cognitione id ipsum haberi potest villo pacto. Quapropter delectatio existit tribus illis praesuppositis, & deficit ex defectu cuiuslibet eorum. Et similiter crescit, ac decrescit iuxta augmentum, & diminutionem eorumdem trium, & cuiuslibet ex iisdem.

Art. 2. Itaque quo bonum praesens, ac possessum fuerit maius, eo ceteris paribus delectatio euadet maior, & minor, quod idem minus fuerit. Sed si praesentia, & coniunctio boni minoris sit intimior, ac maior, quam boni maioris, fieri poterit, ut compensetur excessus, aut defectus boni, contrario excessu, ac defectu praesentiae, coniunctionis. Eadem est ratio de cognitione comparata cum magnitudine boni, & coniunctionis. Quia paruum bonum perfecte cognitum, simul cum praesentia, & coniunctione sua saepe delectat magis, quam magnum bonum imperfecte cognitum, simul cum sua praesentia, & cognitione. Et sane cognitio est praecipua causa delectationis augenda, ac minuenda. Quia appetitus fertur ad bonum, non ut est in se, sed quatenus appareret in cognitione, ideoque mensura proxima, atque ultimo determinatiua delectationis quoad suam magnitudinem, ac paruitatem est cognitio. Ex quo apparet ea omnia, & sola conferre ad inducendam, & remouendam delectationem, quae & quatenus cōferunt ad perfectam cognitionem bonitatis, & malitiae conuenientis unicuique rei, necnon coniunctionis, & remotionis eiusdem rei. In hunc igitur modum, & cum hac coordinatione mutua formalitatum est causa delectationis bonum praesens, ac possessum.

Art. 3. Obseruare autem oportet, fieri posse, ut idem bonum simultaneum sit aliquatenus praesens, & aliquatenus absens respectu eiusdem, vique cognoscatur, ut tale indiuisum quoad utramque eam conditionem, & consequenter ut simul sit causa delectationis, & concupiscentiae, imò & doloris, ac tristitiae. Fieri namque potest, ut idem bonum sit praesens in causa contentiua ipsius, aut in imagine sui, seu intentionali, seu physica, simulque sit absens secundum entitatem; idque per absentiam, vel euitabilem, vel inuitabilem. In quo euentu idem bonum quatenus aliquatenus praesens, erit causa delectationis, simulque erit causa vel concupiscentiae, vel tristitiae, quatenus est absens. Perfecta igitur delectatio respectu cuiusque boni est, quae consequitur ad perfectam, secundum se, praesentiam, & realem, ac entitatiuam, & intentionalem, ac representatiuam. Imperfecta vero est, & admixta cum concupiscentia, aut tristitia, quae consequitur ad praesentiam boni tantum in causa, vel in imagine sui. Verum ex his duobus praesentia in causa est potior ad delectandum, quam praesentia in sola imagine. Quia causa boni est sufficiens ad inducendam, & cognitionem representatiuam eius, & eiusdem realem praesentiam. Quod secundum praestare imago, quae imago praecise est, minimè potest.

Art. 4. Hinc omnis delectatio reuocari facile potest ad operationem unicuique congruentem, cui vniuersaliter illam deuincunt Philosophus, & ex eo D. Thomas in dicta quaest. 52. art. 1. nonnullis plurimum tergiversantibus circa eam doctrinam.

R. P. de Esparza Curs. Theol. Tom. II.

Rationem autem eius efficax depromitur ex conceptu felicitatis comparato cum conceptu delectationis. Felicitas consistit in operatione, & vnumquodque est propter suam operationem, tanquam propter finem suum, ut positum est cum Philosopho, D. Thoma, aliisque communiter, atque ostensum quaest. 3. de act. hum. ab artic. 4. Rursus omnis delectatio resultat immediate ex fine, ut obtento, ac possessio, uti praesuppositum modo est ex communi consensu. Ergo omnis delectatio est ex operatione congruenti naturae, eiusdemque perfectiua, vel naturaliter, vel moraliter, iuxta naturam delectationis, vel pure naturalis, vel moralis; atque cetera omnia eatenus praecise delectare possunt, quatenus conferunt ad eiusmodi operationem, eandemque aut includunt, aut iuuant aliquatenus. Nempe felicitas, quae habet rationem ultimi finis, sola est, quae perfecte delectare potest, & cetera omnia eatenus praecise delectare possunt, quatenus illam in se includunt, aut iuuant aliquatenus. Ea scilicet magis, quae magis iuuant, & minus, quae iuuant minus. Concluditur itaque causam delectationis esse bonum praesens, ac possessum; atque hoc bonum, ut tale esse conuertibile cum operatione unicuique connaturali, perfecte quidem, & proxime cum operatione ipsa secundum se, ut actualiter existente, atque perficiente intrinsece operantem; imperfecte vero, & inchoatiue in causa, & requisitis continentibus in se, ac promouentibus sufficientiam ad eandem operationem.

Art. 1. Ad 1. Possessio boni conuenientis est & ipsa bona, & conueniens, atque specialiter perfectiua possidentis. Quapropter possessio, quae etiam ipsa possidetur, per se ipsam formaliter, est causa delectationis non minus, aut aliter, quam bonum conueniens, quod possidetur per possessionem à se distinctam. Non igitur se habet tanquam pura conditio sine qua non. Quia haec non continet in se perfectionem, aut partem perfectionis peculiarem, quae inest causa, quaeque est transmittenda in effectum. Idem dicitur suo modo de bono conuenienti respectu cuiusque, deque conuenientia eius. Quia ipsa ratio conuenientiae est per se aestimabilis, & bona respectu subiecti, cui conuenit bonum.

Art. 2. Verum notare oportet, conuenientiam vnius rei respectu alterius non ita distingui ab entitate, quae conuenit, & cui conuenit, sicut in plerisque rebus distinguitur possessio à possidente, & à bono possessio. Fieri namque potest, ut sanitas ex. gr. habeatur, & non habeatur, ab animali. At fieri nequaquam potest, ut eadem sanitas sit, & non sit conueniens eidem animali. Vnde praedicatum absolutum, ratione cuius aliquid alicui conuenit, & conuenientia eiusdem ad idem solum distinguuntur ratione. Quatenus nimirum eadem res modò cognoscitur cognitione comparatiua eius cum subiecto, cui congruit, modò absolute tali comparatione. Ex quibus conceptibus comparatiuus est posterior, quam non comparatiuus, seu absolutus, quia simplex in quolibet genere est prius composito. Inde autem prouenit apparentia quaedam fallax, quod itidem à parte rei praecedat realiter praedicatum, per quod conuenit aliquid alicui, rationem conuenientiae, seu conuenientiam ipsam, cum obiectiue, & ut sunt in se nihil differant omnino. Quapropter controuersia, quam instituit Caietanus cum Scoto circa hoc punctum ad quaest. 2. D. Thomae art. 1. in posteriori commentarii parte, meo quidem iudicio, ut cum bona optimorum auctorum venia sincere dicam, est plene leuis, nulliusque momenti, quod ad rem praesentem attinet.

Art. 1. Ad 2. Conceditur, & admittitur, ut verissima

fima doctrina illa Philosophi de delectatione vniuersaliter consistente in operatione connaturali, non impedita, tanquam in motu eius, & causa vniuersali. Sed quia quædam sunt causa operationis in genere efficientis, quædam verò in genere finis, & obiecti; contingit quædam esse causatiua delectationis, quatenus habita præcisè, alia verò quatenus possibilia haberi. Quia causa efficiens nihil agit, nisi quatenus existens. At causa finalis agit per cognitionem sui, etiam dum non existit in se intrinsecè. Hac distinctione occurritur rationibus, & exemplis obiectionis. Quia proprium esse in primis, quod habetur per operationem alienam, idè est delectabile, quia continet in se sufficientiam ad operationes vnicuique connaturales: Quod à postèriori ex eo colligitur clarè, quia quicunque per aegritudinem, aut aliam accidentalem malam dispositionem, vel per violentiam alienam impeditur, quominus operari possit iuxta exigentiam suæ naturæ, eo ipso contristatur, & incidit in mæstitiam. Calefactio è contra patientis frigus, & refrigeratio æstuantis, ideo causant delectationem, quia inducunt dispositionem, & sufficientiam ad operandum, prout oportet, atque depellunt nimietatem, aut frigoris, aut caloris impeditum, aut retardatum eiusdem operationis. Eadem est ratio delectationis ex loco cõuenienti. Is namque locus est delectabilis, qui confert sufficientiam, & expeditionem operandi benè, is verò est contristatiuus, qui tollit eandem.

Ad 2. Idem dicitur de rebus omnibus aliis absque vlla exceptione. Omnia namque distincta ab operatione sunt delectabilia, vel acerba, quatenus conferunt ad operationem connaturalem, vel eandem impediunt; atque cum ventum est ad operationem ipsam executioni mandandam, tunc enim uero resultat delectatio, quàm maxima esse potest, vel ex causa efficiendi qualibet, vel ex quolibet obiecto potentia cognoscitiua, & appetitiua. Pecuniæ enim verbi gratia, vel cibus tunc maximè delectant cum existit actualiter eorum vsus, qui in operatione consistit formaliter, tunc verò minùs, cum solam conferunt sufficientiam eius, & spem; tunc minimè omnium, ac prorsus nihil, cum eadem sufficientia, & spes ligatur, ac extinguatur penitus. Vnde est illud: *Quis mihi diuitis, si non conceditur vti?* Nucleus igitur delectationis rerum omnium est penes solam operationem, plenæ quidem, & perfectæ in vnoquoque genere, penes ipsam actu existentem; imperfecta verò, & inchoatiua, penes sufficientiam ad illam, ita ut crescat, aut decreascit delectatio iuxta maiorem, vel minorem propinquitatem ad operationem appetitiuam congruentem; cumuletur verò eadem, vel extinguatur per operationem ipsam actu exercitam; vel per eiusdem impossibilitatem. Quo discursu apparet clariùs conuertibilitas superius obferuata inter delectabile præsens, ac possessum, & inter operationem connaturalem existentem, vel in se, vel in sua causa.

Ad 3. Delectatio perfecta, nullique admixta molestia, ac dolori non potest esse ex motu, sed solum imperfecta, & coniuncta cum aliqua molestia, & dolore, proueniente ex malo nondum totaliter excluso. Quia verò nulla Viatorum gaudia sunt vndeque perfecta, & completa, propterea Augustinus optimè statuit ea in transmutatione, vicissitudine, & motu consistere. Motus enim transfert de vno delectabili ad aliud, quod nondum habitum est, & cuius propterea experientia desideratur magis, & de vna parte delectabilis ad aliam eiusdem partem. Quatenus autem reddit præsens delectabile aliquod, aut aliquam eius partem, est causa delectationis; & similiter est causa molestia, ac doloris

quatenus tendit ad delectabile aliud aut aliam eius partem adhuc absente, uti exponit optimè D. Thom. dicta quæst. 3. art. 2. atque à nobis expositum est supra in genere quæst. 3. art. 4. & 5. quod attinet ad peculiarem conditionem delectationum corporaliū, quæ dependent ab organo corporeo specialiter indigo motus, ac transitus ab vno ad aliud, atque aliud delectabile.

Ad 4. Memoria delectationis præterita, si secundum se præcisè consideretur, idè delectat, quia delectationem, & rem delectantem, absentes entitatiuè, & secundum se, reddit præsentis intentionaliter, ac repræsentatiuè. Quæ repræsentatio, & intentionalis existentia est bonum quoddam præsens, ac possessum, ut per se patet. Non igitur causat delectationem quidquam absens, quia absens est, sed quia nihilominus aliquantulum est præsens, ac possessum. Similiter spes futurorum bonorum est delectabilis, quatenus nititur possibilitate eorum, & sufficientia causarum ad illa inducenda, quæ possibilitas, & sufficientia sunt bonum quoddam præsens speranti, atque complentur, ac promouentur per ipsam spem, quæ itidem est bonum præsens, ac possessum. Vtrobique igitur vis delectandi est tota penes bonum præsens. Verum spes delectat magis per se, quàm sola memoria præteritorum; tum quia spes est necessariò coniuncta cum intentionali præsentia bonorum, sicut memoria, eique superaddit; tum quia coniunctio boni secundum rem, nec non possibilitas, & sufficientia huius coniunctionis præminet coniunctioni secundum similitudinem tantum, & repræsentationem.

Ad 5. Ratio delectationis ex memoria præteritorum malorum, laborum, periculorum hæc traditur à D. Thoma ibidem art. 4. à Dandino, & aliis communiter. Quod scilicet ea memoria est coniuncta cum cognitione præsentis incolumitatis à malo, quod præterit. Verum hoc non satisfacit vniuersaliter. Primò quia inde fieret, non esse magis delectabilem memoriam priorum malorum, & periculorum, quàm alienorum, quandoquidem æqualiter potest esse liber ab vtriusque, qui meminit eorum. Quod tamen contradicit experientiæ, & verbis illis Augustini. Deinde quia si quis euasit periculum indecenter, ac ignominiosè, ut miles per fugam non est delectabilis memoria talis periculi; tamen si præsens exemptio ab illo perinde adit, atque si vitatio præcessisset absque labe. Dicendum igitur est, memoriam præteritorum malorum esse delectabilem, quia est coniuncta cum cognitione industriæ, aut fortitudinis laudabilis, quæ adhuc insunt vel numinis specialiter propitiæ, quod adhuc creditur specialiter propitium, adeoque mala præterita delectant indirectè, quatenus testimonium perhibent bono alicui præsentis, eiusque ut præsentis cognitionem vel augment, vel confirmant, magisque reddunt certam argumento à posteriori. Narratio verò malorum alienorum delectat, tum propter eandem præsentem incolumitatem audientis, tum quia excitant cognitionem oppositorum bonorum, quàm dictum nuper est, esse delectabilem per se ipsam, tum propter præsentem cõcinnitatem, aliaque narrationis gratas circumstantias itidem præsentis. Lacrymæ verò, quatenus superadditæ bonitati modò prænotatæ, habent vim delectandi, quia eiectione humoris superflui subleuant caput, & reliquū corpus, tum quia ingerunt cognitionem affectus interioris impeni, qualem, laudabile est, exercere circa mala proposita. De reliquo lacrymæ saltem ut plurimum sunt effectus tristitiæ opprimentis cor, & constringentis alias etiam corporis partes ad emissionem eius humoris, & quia se-

fione

sione sui augere valent cognitionem mali, ex qua procedunt, habent vim ex hac parte augendi tristitiam. Nihil porro est incommodi, quod idem sit causa delectationis, & tristitiae secundum diuersa. Imò ita necesse est, vt tristet in omnibus, quibus inest bonum aliquod praesens, coniunctum cum aliquo malo praesenti.

Ad 6. Operationes aliorum possunt esse delectabiles consideranti illas, quadruplici ex capite, vt exponit optimè D. Thomas in eadem quaest. 32. art. 5. Primò nimirum quia operationes aliorum, sunt beneficae respectu considerantis, vel largitione bonorum temporalium, vel illuminatione intellectus, & instructione morum, atque incitamento ad bene operandum per exempla virtutum. Secundò quia ex operationibus aliorum laudatiuis obsequiosis, gratificatoriis innotescit magis excellentia, & bonitas peculiaris, quae inest ei, qui laudatur, cui exhibetur obsequium, & gratia aguntur. Quo etiam ex capite adulatores sunt causa delectationis apud superficiale auscultatorem eorum. Quia gignunt in eo maiorem, aestimationem bonorum, & dotium suarum seu naturalium, seu acquisitarum. Sed apud sincereum, & intimum scrutatorem sermonis adulatorij oritur indidem dolor potius, atque molestia. Quia conicit, inde se constitui in periculo deceptionis, & arrogantiae, quae sunt magna mala. Tertiò oritur delectatio ex operationibus bonis qualibuscunque eorum, quos diligimus, propter vim vnitiuam amoris, superius expositam q. 9. Inde enim fit, vt perfectio, ac melioratio, accrescens dilectis ex bona operatione, aestimetur quasi propria, ideoque delectet, sicut proprium bonum. Quartò sunt similiter delectabiles operationes malae inimicorum, quatenus sunt nociuae, ac deterioratiuae ipsorum, seu naturaliter, seu moraliter. Quia malum inimici reputatur, tanquam bonum proprium odio habentis illum, vt dictum similiter est supra q. 12. Hac de causa dicitur de charitate, quae est exclusiua inimicitiae, 1. ad Corinth. 13. 6. *Charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati.* Ex quibus omnibus apparet, operationes aliorum eamtenus esse posse delectabiles respectu cuiusque quatenus ex illis redundat bonum aliquod eius proprium, aut boni proprii praesistentis cognitio maior aut magis certa.

Ad 7. Beneficentia saepe exercetur absque vllò beneficentis nocumento, vt cum laudantur, aut instruuntur alij verbo, aut opere; & tunc subsequitur pura delectatio ex perfectione operationis propriae, & ex emolumento beneficiarij dilecti à benefactore, eidemque propterea quasi identificati. Saepe itidem beneficentia est aliquatenus nociua respectu benefactoris, vt cum quis largitur aliis pecunias suas, aliaque pecuniis aestimabilia; & tunc sequitur delectatio mixta dolori. Iactura namque propria inducit per se dolorem, & tristitiam in eo, qui spoliatur bonis suis. At perfectio propria ex operatione benefica, & bonum accrescens beneficiario dilecto, & si adit spes gratitudinis, delectationem inducunt. Quod si largitio sit prodiga, ac nimia, & plus nocens benefactori, quam profit beneficiario, tristitia subsequens praeualet delectationi, eamque quodammodo absorbet. Sed vice versa praeualt delectatio, & impedit totaliter sensum tristitiae, si nocumentum benefactoris sit ad modum exiguum, maximum verò commodum beneficiarij, accedente praesertim aestimatione excellentiae propriae ex sufficientia respectu sui simul, & aliorum; quam aestimationem gignit, vel certe auget, atque confirmat omnis operatio benefica. Apparet igitur hic etiam, delectationem beneficentiae

R. P. de Esparza Curs. Theol. Tom. II.

immediatè prouenire ex bono proprio benefactoris, exque eiusdem boni cognitione. Eadem est proportionaliter ratio de delectatione, quae resultat ex damno aliis illato. Quia quando infertur per victoriam, accrescit aestimatio excellentiae propriae per excessum virium, corporis, aut animi, & fortitudinis, aut industriae, ac peritiae. Et similiter effulget in redargutione, increpatione, & punitione, excessus sapientiae, probitatis, aut potentiae. Quod si quid horum fiat ab irato, accrescit praeterea specialis delectatio ex depressione iniuriantis, quae est bona iniuriato, vt dicitur inferius circa iram.

Ad 8. Quod ad similitudinem attinet, dictum est supra circa amorem quaest. 8. ad 4. Similitudinem alicuius cum aliquo continere in se specialem bonitatem relatiuam comparatione ipsius. Quapropter delectatio ex similibus non est absque proprio bono cognoscentis similitudinem sui cum aliis. Admiratio autem gignit spem augendi cognitionem rei adhuc occultae. Dictum autem est, spem esse delectabilem ratione boni alicuius praesentis, licet non sit pura eiusmodi delectatio, quatenus est coniuncta cum absentia boni sperati secundum se. Eodem igitur pacto admiratio est partim delectatiua, & partim contristatiua, idque plus, vel minus in vtramvis partem, prout contigerit praeualere, vel non praeualere spem acquirendae nouae cognitionis, eiusque magnae, vel paruae.

Art. 1. Ad 9. Dictum est, delectationem oriri ex bono praesenti, prout possessio, seu cognitio. Vnde delectatio crescit, & minuitur iuxta augmentum, & diminutionem, tum boni delectabilis, tum cognitionis eius. Bona autem spiritualia, ac intelligibilia sunt maiora, quam bona corporalia. Sed cognitio rerum spiritualium, & intelligibilium est minor in nobis, quam cognitio bonorum temporalium. Quapropter delectationes vtriusque resultantes sunt dispariter aequilibratae in diuersis. Et quidem primus aspectus, primaque perceptio sensibilium superat in nobis primum aspectum primamque perceptionem bonorum spiritualium usque adeò, vt excessus prioris cognitionis supra posteriorem, sit maior, quam excessus bonorum spiritualium supra bona sensibilia. Quia sensibilia bona innotescunt sensibus immediatè, ideoque manifestantur totaliter sub primo aspectu. Spiritualia verò innotescunt enigmaticè mediantibus sensibilibus, ideoque sub primo aspectu manifestantur solum quoad perfectionem affinem perfectioni rerum sensibilium, cum hac differentia, vt illa mediatè, ideoque minus, haec verò immediatè, ideoque magis innotescant. Plerique autem haerent in prima superficiali rerum apprehensione, eiusque ductum proniter sequuntur. Ex quo fit, vt plerique magis delectentur sensibilibus, quam spiritualibus bonis, non per se, sed per accidens; quia quatenus eligunt haerere in prima superficie primaque rerum apprehensione; nec volunt attendere meditatione, & discursu accuratiori ad indagandam mensuram, & magnitudinem legitimam cuiusque boni.

Art. 2. Sed non sunt excusabiles, qui eligunt ita torpere circa spiritualia. Quia sub primo illo eorum aspectu, licet non appareat explicitè excessus incomparabilis bonitatis, conuenientis ipsis; apparet nihilominus possibilitas proficiendi in cognitione eorum, & dignitas, vt quaeratur diligenter istiusmodi profectus. Quod si adhibeatur diligentia, qualis decet, perueniunt tandem ad cognitionem spiritualium bonorum, quae coniuncta cum reali eorum magnitudine, superat coniunctum eorum bonis sensibilibus, ipsorumque cognitione; atque delectationes deinde consequentes circa spiritualia euadunt absolutè

D 2 maiores;

maiores, quam quæ sunt circa sensibilia. Quæ de causa dicebat Apostolus: *Cupio dissolui, & esse cum Christo*; id est carere omni delectatione sensibili, & frui sola spirituali. Iam quod ad transmutationem attinet corporalem, ea provenit, ex delectatione corporali, non ob eius præstantiam, & magnitudinem, ac fortitudinem maiorem, quam quæ convenit delectationi spirituali, sed ex natura, & debilitate organi corporalis, in quo & dependenter à quo eiusmodi delectatio percipitur, utque vitetur eius læsio quando delectatio est vehemens, aut diuturna, est necessarium temperare illam, ac refrænare. Quod in delectatione spirituali ideo non evenit saltem directe, & per se, quia percipitur absque cooperatione organi corporalis & consequenter absque eius læsione.

Art. 1. ad 10. Inter ea, quæ habent rationem finis, quod est magis necessarium, est melius; ut patet in Deo, qui est finis ultimus omnium, idemque est summè necessarius; & sic de cæteris finibus, ut pote subordinatis primò cum imitatione eius, & participatione, qua fines sunt. At inter ea, quæ habent rationem mediæ, ac instrumenti, quod est magis necessarium, est e converso minus bonum, atque ignobilius: quia eo ipso distat magis à fine, quam mediæ minùs necessaria. Medium enim, ac instrumentum magis necessarium ad finem, non solum est necessarium ad ipsum finem, sed etiam ad reliqua mediæ minùs necessaria. Quapropter inter finem, & medium magis necessarium interiacent hæc alia mediæ minùs necessaria, quæ immediate, vel certè propinquius inducunt finem: sicut calor ut ostendat ignem, à quo distat magis calor ut quatuor, magis verò calor ut duo, & adhuc magis applicatio agentis ad passum, magis gradatim necessaria ad existentiam novi ignis. Quod autem maximè distat ab optimo, quod est finis, est minimæ bonitatis.

Art. 2. Iam in brutis operationes sensuum, & appetitus sensitivi habent rationem puri finis inter ea quæ insunt ipsis intrinsecè. Quia nihil est in illis nobilius, ac præstantius, ad quod tanquam, ad ulteriorem finem ordinantur operationes eiusmodi. Manifestum autem est, operationes tactus esse præ cæteris omnibus operationibus necessarias ad conservationem individui, & speciei brutorum. Eadem igitur sunt præstantissimæ in brutis, ideoque ad delectationem secundum tactum ordinantur reliquæ omnes eorum operationes, tanquam ad finem suum ultimum intrinsecè perfectiorem, ipsorum, uti rectè constituit Philosophus illo in loco.

Art. 3. At in homine eadem sensuum, & appetitus sensitivi operationes habent rationem mediæ, potius ac instrumenti. Ordinatur enim ad operationes intellectus, & voluntatis quæ in homine præcellunt reliquis omnibus eius bonis, ideoque habent rationem finis, ad quem reliqua omnia ordinantur, ut mediæ, ac instrumenta. Eadem igitur ratione maioris necessitatis, convenientis tactui, quam visui, concluditur operationes, & delectationes circa tangibilia esse minoris momenti, minorisque æstimationis apud hominem, quam operationes, & delectationes circa visibilia; uti non minus rectè tradit idem Philosophus. Cohærent itaque optimè inter se, & cum doctrina, tradita duo illa Philosophi documenta, nec enim repugnat idem respectu eiusdem esse melius, & minus bonum, maius, & minus sub diversa comparatione, & secundum conceptus diversos, uti est diversa comparatio in ratione finium, & in ratione mediorum, ac instrumentorum.

QVÆSTIO XIX.

Utrum delectatio sit inductiva dilatationis, & sitis; impeditiva usus rationis, & perfectiva operationis?

Videtur non esse. 1. Quia amor est causa omnium affectuum interiorum, & concupiscentia omnium operationum exteriorum, ut dictum est supra. Nullus igitur superest effectus, cuius delectatio possit esse causa.

2. Dilatio pertinet potius ad amorem, & concupiscentiam; ad amorem quidem quia Apostolus loquens de dilectione charitatis 2. ad Cor. 6. 11. dicit: *Cor nostrum dilatatum est*. Ad concupiscentiam verò, quia hic affectus ordinatur ad recipiendum bonum nondum habitum, ideoque ad ipsum pertinet dilatare, & sic disponere cupientem ad receptionem. Ergo dilatio non pertinet tanquam effectus, sed solum tanquam prævia dispositio ad delectationem, quæ est de bono iam recepto. Imò videtur constrictionem potius esse effectum eius. Quia bono iam præfenti adhæremus per voluntatem illud firmiter retinendi. Quod fit constringendo, & non dilatando. Quia dilatio disponit, ut effluat bonum habitum, & constrictione, ut retineatur.

3. Sitis, quæ metaphora significatur concupiscentia, seu desiderium, opponitur tranquillitati, & quieti, quam dictum est esse propriam delectationis. Nihil autem est causa sui oppositi. Ergo delectatio nequit esse inductiva sitis, seu concupiscentiæ, ac desiderij. Accedit ad delectationes corporales sæpè subsequi fastidium, ut apparet in cibo, & potu, cum delectauerint usque ad saturitatem. Fastidium autem opponitur siti, & nihil est causa oppositorum.

4. Impossibile est, ut sit impeditivum usus rationis, quod confert ad scientiam, & prudentiam. Quies autem animi, quæ pertinet ad quidditatem delectationis, confert plurimum ad utramque. Quia 7. physic. text. 20. dicitur, *sedendo, & quiescendo fieri animam scientem, & prudentem*, atque Sap. 8. 16. *Intrans, ait sapiens, in domum meam, conquiescam cum illa*, nempe sapientia.

5. Usus rationis præit delectationem, tanquam eius causa, ut apparuit superius. Nihil autem impeditur per suum effectum. Ergo usus rationis non impeditur per delectationem. Accedit per exercitium alicuius potentie non posse impediti exercitium alterius potentie non subordinatæ priori potentie. Delectatio autem est in appetitu sensitivo, cui non subordinatur intellectus, seu ratio, sed magis e converso, ut dictum est q. 4. Ergo fieri non potest ut vi delectationis corrumpatur usus rationis.

6. Operatio est univ ersalis causa delectationis, ut patet ex questione præcedenti. Nihil autem est perfectiorem suæ causæ, utpote conferentis, adeoque præhabentis in se totam perfectionem effectus. Ergo delectatio non est causa perfectiva operationis. Confirmatur quia si delectatio perficeret operationem, delectationes quærerentur, ut fines operationum: Quia in omni genere perfectio habet rationem finis. Operationes autem non sunt propter delectationes, sed e converso delectationes instituit, indultitque natura propter operationes.

7. Perfectio operationum provenit ex directione rationis, & prudentiæ. Repugnat igitur, atque implicat in terminis delectationem simul esse, & impeditivum usus rationis, & perfectivum operationum.

Art. 1.